

наук, професора В.М.Печи] – Львов: Магнолія плюс, 2003. – 253с. *Лотман Ю.М.* Цикл лекцій «Культура и интеллигентность»: Лекции 1-6 / Психология личности / [под редакцией Ю.Б. Гиппенрейтер и др] – Москва: Аст-Астрель, 2009. – с.563, 569. *Маслова В.А.* Лингвокультурология: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / В.А. Маслова. - М.: Академия, 2001. - 208с. *Сорокин П.А.* Человек. Цивилизация. Общество / [общая редакция, составление и предисловие А.Ю.Союмонов] – Москва: Политиздат, 1992. – 543с. *Философская энциклопедия.* [Электронный ресурс] – Режим доступа: dic.academic.ru / dic.nsf / enc_philosophy / 36 / АКСИОЛОГИЯ. *Hofstede G.* Culture's Consequences: International Differences in work-related values. [Электронный ресурс] / G. Hofstede. – Beverly-Hills, 1984. – 325p. *Welsh Fairy Tales: Griffiths.W. E.* - [Электронный ресурс] / William Elliot Griffiths, 1921. – Режим доступа: zeluna.net / welsh-fairytales.html

УДК [81.111 + 316.7]:22

САБАДАШ Ю. О.

(Запорізький національний університет)

ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ВЕРСІЙ БІБЛІЇ З ПОЗИЦІЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Стаття присвячена огляду лінгвокультурологічного підходу до аналізу англомовних версій Біблії різних періодів. У статті висвітлені аспекти взаємодії мови і культури крізь призму лінгвістичного антропоцентризму. Розглянуто основні положення лінгвокультурологічного підходу до визначення особливостей біблійно-християнської культури у межах лінгвального мапування світу

Ключові слова: антропоцентризм, мова, культура, лінгвокультурологічний підхід, мовна картина світу, тексти Біблії.

Сабаш Ю. А. Исследование англоязычных версий Библии с позиции лингвокультурологического подхода. Стаття посвящена обзору лингвокультурологического подхода к анализу англоязычных версий Библии разных периодов. В статье отражены аспекты взаимодействия языка и культуры через призму лингвистического антропоцентризма. Рассмотрены основные положения лингвокультурологического подхода к определению особенностей библейско-христианской культуры в соотношении с лингвальной картиной мира.

Ключевые слова: антропоцентризм, язык, культура, лингвокультурологический подход, языковая картина мира, тексты Библии.

Sabadash Yu. A. Linguocultural Approach to the Analysis of the English Bible Texts. This article is devoted to the linguocultural analysis of the English Bible texts of various periods. In this article the problems of language and culture correlation through the category of linguistic anthropocentrism is examined. The study of the basic principles of linguocultural approach reveals the peculiarities of the Christian and Biblical Culture within the linguistic world image

Key words: anthropocentrism, language, culture, linguistic and cultural approach, linguistic world image.

Зміна традиційної наукової парадигми, що почалася наприкінці минулого століття, привела до зміщення дослідницьких інтересів з догматичної системно-структурної парадигми на антропоцентричну парадигму, що направила сучасну лінгвістику в нове дослідницьке русло, у центрі якого стоїть людина. Питання взаємодії мови і людини стає ключовим для філологічних студій (Е. Бенвеніст, І.О. Бодуен де Куртене, Л. Вайсгербер, В. фон Гумбольдт, Г. Гийом, В.А. Звегінцев, Ю.М. Лотман, О.А. Потебніа, Е. Сепір, Ю.С. Степанов, Б.Л. Уорф тощо).

Принцип пізнання мови крізь призму людського буття, її свідомість, культуру, різні соціальні і національні аспекти буття людини висувають на перший план мовну особистість. При такому підході мову вже розуміють не як іманентну структуру, а як складний феномен, що тісно пов'язаний із світосприйняттям людини, з глибшим розумінням її природи та дійсності, що її оточує; мову визначають як багатовимірне явище, завдяки якому вже на вищому, навіть духовному, рівні пізнають всю складність мовної суті.

Дотримання канонів антропоцентризму зумовило звернення лінгвістичної науки до проблематики взаємозв'язку мови і культури, мови і етносу, мови і національного менталітету та їхньої взаємодії. Трихотомія "мова – культура – людина" розкриває можливість впливу мови на "формування і розвиток народної культури, яка, у свою чергу, персоналізується як особистість" [Воробйов 2006, с. 3].

У межах цієї парадигми з'явився новий напрям досліджень, "орієнтований на

культурний фактор у мові і на мовний фактор у людині" [Телія 1996, с. 222]. Саме цього *лінгвокультурологічного підходу* ми дотримуємося у нашій роботі, оскільки вважаємо, що дослідження мови неможливе без звернення до позамовної реальності, що охоплює когнітивні, культурні та соціальні факти [Кібрик, 1994, с. 128], що впливають на її розвиток.

З іншого боку, останнім часом усе частіше спостерігається підвищення інтересу до дослідження Священного Писання, яке є пам'яткою світової релігійної думки, що міцно укорінилася в культурах багатьох народів, про що свідчить існування багатьох перекладів Біблії різними мовами світу. Аналіз перекладів сакральних текстів дозволяє детермінувати культурно-історичні та національно-специфічні особливості біблійного дискурсу, що вербалізуються в лінгвальній картині світу, розкриваючи загальну проблему взаємозв'язку та взаємовпливу мови і культури, що власне і визначає **мету** нашої роботи.

Об'єктом дослідження є культурологічно обумовлена специфіка англословних біблійних текстів різних періодів, а **предметом** цієї розвідки стають лінгвокультурологічні характеристики мовних засобів, що об'єктивують англословну біблійну картину світу. **Матеріалом** слугували тексти англословних версій Біблії: King James Version (далі KJV, 1611 рік), English Standard Version (ESV, 2001 рік), American Standard Version (ASV, 1901 рік), New International Version (NIV, 2011 рік).

Лінгвістична культурологія, що виникла в 90-х рр. ХХ століття, пов'язана з дослідженнями таких відомих науковців як М.Ф. Алефіренко, Н.Д. Арутюнова, А. Вежбицька, В.В. Воробйов, В.Г. Воркачев, С.Я. Єрмоленко, В.В. Жайворонок, В.І. Карасик, В.В. Красних, В.А. Маслова, В.М. Телія та інші. Визначаючи загальну мету цієї галузі – "аналіз мови як феномену культури" [Маслова, 2001, с. 8], вчені підкреслюють складний та багатокомпонентний характер цього дослідницького напрямку, відкритим залишається питання щодо місця лінгвокультурології в комплексі гуманітарних наук в ролі самостійної дисципліни або галузі лінгвістики. Проте, інтегративний аспект лінгвокультурології розкриває її тісний зв'язок з етнолінгвістикою, соціолінгвістикою, психолінгвістикою, етнопсихолінгвістикою та лінгвокраїнознавством.

У науковому дискурсі функціонує велика кількість дефініцій лінгвокультурології, які визначають її статус, розкривають факт нерозривного зв'язку мови і культури, виокремлюють її диференціюючі показники. На нашу думку, найбільш змістове визначення лінгвістичної культурології було запропоноване В.В. Воробйовим: *лінгвокультурологія* – це комплексна наукова дисципліна синтезуючого типу, що вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури і мови в її функціонуванні і відображається в цьому процесі як цілісна структура одиниць у єдності їхнього мовного і позамовного (культурного) змісту за допомогою системних методів і з орієнтацією на сучасні пріоритети і культурні установи (систем норм і загальнолюдських цінностей)" [Воробйов 2006, с. 36].

Об'єктом лінгвокультурології виступає взаємозв'язок та взаємодія культури і мови в процесі їхнього функціонування, які знаходяться в центрі тяжіння антропоцентричної парадигми. Предметом дослідження слугує матеріальна і духовна культура, вербалізовані артефакти, що формують мовну картину світу [Алефіренко, 2010, с. 32]. До предметної сфери залучаються і тексти, а відтак і дискурс (якщо його розуміють як "текст, занурений у життя") [Кононенко, 2008, с. 23].

У нашій роботі ми досліджуємо тексти Біблії, які є "ключем до культури", який розкриває особливості і своєрідність християнської культури у межах загальнолюдської. Сакральні тексти – це джерело світової духовної культурної інформації, що має значущість для сучасного читача, оскільки є "своєрідною історичною пам'яттю народу, яка завдяки кумулятивній функції мови, зберігається, забезпечуючи діалог поколінь не тільки з минулого в сьогодні, але з сьогодні в майбутнє" [Телія, 1996, с. 226].

Лінгвокультурологічний аналіз біблійних текстів становить особливий предмет дослідження, оскільки, як вважає С.В. Михайлова, тексти Біблії пов'язані з кількома

культурами та пронизані великою кількістю культурних кодів, тому вони зберігають інформацію з історії, етнографії, національної психології, національної поведінки, тобто про все, що складає зміст культури [Михайлова, 2006, с. 152].

Варто підкреслити, що значущість Біблії у межах всесвітньої культурної цивілізації розкриває феномен прецедентності біблійних текстів. У свою чергу, Священне Писання, як особливий "першотекст", "пратекст", "макротекст", "мегатекст", презентує універсальний зв'язок між різними культурами і різними епохами, що віддзеркалюється не тільки в змісті текстів Біблії, а і на практично всіх рівнях мови. Цей кроскультурний зв'язок стимулює безперервне відтворення текстів Святого Письма різними мовами, що веде до постійного варіювання перекладів Біблії.

Беручи до уваги, що матеріалом нашого дослідження є англомовні версії біблійних текстів різних періодів, що охоплює часовий проміжок протяжністю близько 400 років, логічно передбачити, що культурна інформація, яка закодована в текстах Біблії, дозволяє розглянути і певні особливості розвитку мовної системи, що акумулює та зберігає цю інформацію. Іншими словами, лінгвокультурологічний підхід до аналізу перекладів Біблії допомагає розкрити уявлення не тільки про культурно-національну ментальність носіїв мови відповідно до часу видання конкретного перекладу та з'ясувати соціально-культурно-історичні аспекти мовної картини світу крізь призму духовності, а й, узагалі, дослідити етапи еволюції англійської мови, зіставивши англомовні переклади біблійних текстів у діахронії.

З метою підтвердження цієї гіпотези можливо розглянути ідею щодо взаємодії мови і культури, які необхідно аналізувати і описувати в їхньому сучасному стані або в певні синхронні зрізи цієї взаємодії [Телія, 1996, с. 216]. Отже, зв'язок мовних елементів із культурою та менталітетом народу є живим процесом, який віддзеркалює загальні особистості розвитку мови, культури та соціуму в певну епоху. Аналіз фактичного матеріалу з'ясував, що кожній версії перекладу властива низка культурно-маркованих одиниць мови, що "синхронні" часу створення цього перекладу. Враховуючи антропоцентричну парадигму нашого дослідження, наведемо декілька прикладів номінативних одиниць, що розкривають поняття "людини", або входять до тематичних груп, що пов'язані з цим поняттям, в англомовних версіях Святого Письма і, на нашу думку, найбільш влучно маніфестують загальне відношення до людини – чоловіка і жінки, як представника суспільства, в аспекті соціального, культурного та духовного контекстів відповідного періоду.

Версіям перекладів ранніх періодів (King James Version, 1611 рік, і American Standard Version, 1901 рік) характерні такі приклади номінацій поняття "людина": *soul / living soul, flesh, kindred, the Gentiles, the children of Israel, male, brethren, lad, virgin, damsel, maid(en), stripling, bondman, seed* тощо, залучення яких підкреслює відносну простоту мовлення перекладів біблійного тексту цих періодів, незважаючи на загальне прагнення авторів слідувати стилістичним канонам релігійного дискурсу і передати піднесеність та урочистість тексту Біблії. Така спрямованість, з одного боку, розкриває консерватизм суспільного мислення часів короля Якова (XVII ст.), але, з іншого боку, демонструє певні кроки до виникнення літературної традиції, орієнтованої на загальнодоступність тексту для всіх верств населення. Використання одиниць скандинавського (*lad*), латинського (*the Gentiles*) та французького (*virgin, damsel*) походжень свідчать про вагомий вплив цих лінгвокультур на англійську відповідного періоду.

Версіям перекладів сучасного періоду (English Standard Version, 2001 рік, New International Version, 2011 рік) притаманні наступні номінативні одиниці, що розкривають поняття "людина": *human / human being, living creature / living being, human race, mankind, humanity, nations, the Israelites, everyone, one, man, fellow, kinsmen, ancestors, friends, offspring* тощо. Тенденція до залучення актуальних за змістом стилістично нейтральних мовних одиниць демонструє напрямок модернізації архаїчного біблійного стилю, що підкреслює тенденцію сучасності до загального "оновлення та симпліфікації", зокрема спрощення

сприйняття піднесеного стилю текстів Біблії сучасним читачем. Використання таких лексем, як *living creature, human race, ancestors, friends, everyone, one* нашою мовою на філософські роздуми про соціальну "безликість, сірість", де визначення статі особистості не має важливого значення, що підтверджується наявністю особливих факторів, які впливають на соціальне та культурне життя людини ХХІ століття (гендерна політика, феміністичний рух, теорія політичної коректності).

Діахронічний аналіз досліджуваних варіантів Біблії дозволяє повніше розкрити картину змін, що сталася на лінгвальному рівні під впливом позамовних (соціально-культурних) чинників, та простежити процес адаптації духовно-релігійної лексики до вимог сучасності. На прикладі наступних субституцій зрозуміло, що з метою уникнення міжетнічних (*the Gentiles* → *nations*), соціальних (*steward* → *household manager, poor* → *needy, suckling* → *infant*) та гендерних (*men* → *people, workman* → *worker, silly women* → *weak women* → *gullible women*) дискримінацій, автори пізніших перекладів намагаються уникнути використання «гострих» лексичних одиниць та використовують лексеми з нейтральним змістом. З метою підкреслення ролі жінки автори в сучасних біблійних текстах приділяють більшого значення одиницям з експліцитною "гендерною" семантикою (*brethren* → *brothers and sisters*).

Наявність субституцій застарілих культурно-конотованих мовних елементів (*stripling* → *boy* → *young man, bondman* → *servant* → *slave, seed* → *offspring, prince* → *satrap, wise hearted woman* → *skillful (skilled) woman*) свідчить про безперервний процес оновлення лексичного складу англійської мови, який відбувається завдяки архаїзації та історизації лексем або їхніх лексико-семантичних варіантів, що стимулює подальший процес динаміки еволюції англійської мови.

Таким чином, лінгвокультурологічний підхід до дослідження текстів Святого Письма дозволяє розкрити особливості біблійно-християнської культури у її тісному зв'язку з лінгвальною картиною світу в "певні синхронні зрізи їхньої взаємодії". Діахронічний аналіз англійських перекладів Біблії репрезентує загальні етапи еволюції мовної системи крізь призму нових систем культурних цінностей, висунутих мисленням сучасного англійського соціуму та орієнтує на повну, об'єктивну інтерпретацію культурної інформації стосовно образу біблійної людини, що має відповідне відображення в сучасній мовній картині світу. Наукова розвідка не є вичерпною і розкриває широкі **перспективи** подальших досліджень еволюції біблійного дискурсу з точки зору лінгвокультурологічного підходу, що дозволяє визначити особливості мовної репрезентації концепту "людина", лексична наповнюваність якого не співвідноситься в різних перекладах Біблії.

Література

- Алефиренко Н.Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка: учеб. пособие / Н.Ф. Алефиренко. – М.: Флинта: Наука, 2010. – 224 с. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М.: Прогресс, 1974. – 448 с. Бодуэн де Куртенэ И.А. Избранные труды по общему языкознанию: в 2-х т. М.: Изд-во АН СССР, 1963. – Т. 2. – 392 с. Воробьев В.В. Лингвокультурология / В.В. Воробьев. – М.: Изд-во Российского ун-та дружбы народов, 2006. – 340 с. Гумбольдт В. фон. О различии строения человеческих языков и его влияние на духовное развитие человечества. // Избранные труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 1984. – 397 с. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 263 с. Кибрик А.А. Когнитивные исследования по дискурсу / А.А.Кибрик // Вопросы языкознания. М.: 1994. – № 5. – С. 126-139. Кононенко В.І. Мова у контексті культури : [монографія] / В.І. Кононенко; В.о. Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, Акад. пед. наук України. – К., Івано-Франківськ: Плай, 2008. – 392 с. Маслова В.А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студентов высш.учеб.заведения / В.А. Маслова. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с. Михайлова Є.В. Лінгвокультурологічний підхід у дослідженні англійських біблійних текстів / Є.В. Михайлова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир: ЖДУ, 2006. – Вип. 28. – С. 152-155. Степанов Ю.С. Эмиль Бенвенист и лингвистика на пути преобразований. Вступительная статья / Ю.С. Степанов // Бенвенист Э. Общая лингвистика / Под ред. Ю.С. Степанова. – М., 1974. – С. 5-16. Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики / Ю.С. Степанов. – М.: Наука, 1975. – С. 49-51. New Testament. King James Version. – NY.: American Bible Society, 1999. – 1046 p. The American Standard Version (Old and New Testaments) – 1901. – [Electronic resource]. – Access regime: [http://www.biblegateway.com/versions/American-Standard-Version-ASV Bible/#booklist](http://www.biblegateway.com/versions/American-Standard-Version-ASV-Bible/#booklist) htm, free. – Title from screen. The English Standard Version. – NY.: Oxford University Press, 2009. – 1360 p. The Holy Bible. (The Old and New Testaments). – Colorado Springs.: International Bible Society, 2005. – 864 p.